

Грицкевич С.Г.
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри цивільного права і процесу
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького
м. Івано-Франківськ, Україна

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ЗНЕОСОБЛЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ, ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Доповідь присвячено аналізу цивільно-правових аспектів понятійного апарату сучасного громадянського суспільства, характеристиці новоствореного стану індивідуалізації знеособленої особистості, а також формулюванню висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення цивільного законодавства в зазначеній галузі.

Ключові слова: *формування людей, як індивідуалізованих особистостей, світ безособистісних величин, індивідуалізована держава, індивідуалізація фізичних та юридичних осіб.*

Вступ. Сьогодні викликає сумнів традиційна думка, що головним скарбом та складовим елементом структури громадянського суспільства є саме громадянин (як фізична особа, громадянин держави, особа та особистість тощо). Як відомо, функціонування громадянського суспільства обумовлене безпосередніми життєвими інтересами та потребами громадян, а існування громадянського суспільства відображає встановлення елементарного соціального зв'язку між індивідами.

Проте, на початок ХХІ століття відбулися серйозні зміни у методології вивчення зазначеного інституту та його понятійного апарату. Торкнемося, зокрема, аспекту індивідуалізації фізичних та юридичних осіб. На думку І. Валерстайна, традиційно вважалося, що суб'єктами історії є сім'ї (династії), церква, гільдії (корпорації) і ордена. Тобто, добре організовані меншини, чия сила полягає і понині в тому, що вони не зобов'язані розкривати свої карти [1, с. 2].

Згодом на сцену виходить соціалістична ідея зі своїм суб'єктом. Тепер народ («реорле») є «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади». Більшість починає структуруватися з неорганізованої маси індивідів в народ і створює «національну державу», активно наступаючи на інтереси старих суб'єктів, яких тепер прийнято було називати консервативними.

У консервативної думки (раніше її так не називали, оскільки вона була єдина і очевидна) з'явилася альтернатива, яка матеріалізувалася в «національну державу». І тут розквітає ліберальний козир – «індивідуалізм». Стверджується, що існують тільки індивіди, а народу, від імені якого діє держава, не існує. Хіба хтось бачив народ? Щоразу ми бачимо тільки конкретних індивідів. А раз немає народу, то держава виступає кожен раз в

інтересах конкретних індивідів, але від імені вигаданого народу. На що не має морального права, тому його роль і силу слід звести до мінімуму. Навіть держава сьогодні є вже не державою в колишньому сенсі, і вона настільки індивідуалізована.

Так соціалістичні сили, які захоплено зустріли народження суверенних народів, виявилися безсилими і втратили контроль над національною державою, яка тепер служить і захищає не народ, а людину та її права.

А що сталося з консервативними суб'єктами? З суспільного життя вони нікуди не поділися, а з соціальної думки зникли. Просто будь-яке дослідження, в якому розглядаються клани, церква, корпорації або ордена, сьогодні набуває ореолу «теорії змови».

Відомий радянський дисидент та критик західної моделі держави і права О.Зінов'єв наголошував на необхідності розрізняти два різних явища – природжену схильність західних людей до психологічного індивідуалізму і можливість стати індивідуалізованою особистістю в соціальному сенсі [2, с. 16]. Психологічний індивідуалізм (домінування «Я» над «Ми») став однією з історичних умов західної цивілізації і з часом розвинувся в одну з найважливіших природжених якостей західних людей. Але індивідуалізованими особистостями люди не стають від природи.

Вони стають такими в силу обставин їх соціального буття, та й то в рідкісних випадках. Проблема людини як особистості є проблема соціальною, причому проблема того типу суспільства, яке у нас склалося після Другої світової війни, тобто починаючи з другої половини ХХ століття. У цьому суспільстві вперше в історії з'явилася можливість для формування людей як індивідуалізованих особистостей не в порядку винятку, а в масових масштабах. Але одночасно вступили в силу фактори, що виключили реалізацію цієї можливості.

Кожна людина усвідомлює себе як індивіда (як індивідуалізованого «Я») і одночасно в якості члена об'єднання подібних собі індивідів (як колективізованих «Ми»). Форми цього усвідомлення і взаємини індивідуалізованого «Я» і колективізованих «Ми» в менталітеті різних людей і різних народів різні. Історично початковим було «Ми», в рамках якого відбувалося формування «Я». У переважної більшості людей і народів домінувало «Ми» над «Я».

Прошли багато мільйонів років, перш ніж у окремих народів «Я» стало відігравати помітну роль в їх менталітеті. Ці люди і їх нащадки створили цивілізацію, в якій «Я» набула гіпертрофованих масштабів і придушила «Ми», – можна сказати, створили індивідуалізовану «Я»-цивілізацію. Вона розвинула понад усяку міру зарозумілість людей і потребу у них ставати індивідуалізованими особистостями.

Вона розвинула також і засоби, що створюють ілюзію, ніби кожна окрема людина має можливість задовольнити цю потребу. Але таких людей сотні мільйонів, а індивідуалізована особистість за самою своєю соціальною суттю є явищем винятковим, що виділяється з маси собі подібних, навіть унікальним. Породжуючи у мільйонів людей потребу

стати індивідуалізованою особистістю, наше суспільство самим фактом їх множинності виключає можливість задоволення цієї потреби для переважної більшості з них. Неможливо зберегти статус короля в суспільстві, в якому всі королі [2, с. 16].

Стан індивідуалізованої особистості є соціальною позицією, що стало об'єктом найбільшої спокуси. За неї йде запекла боротьба. Лише порівняно невелика частина з мільйонів претендентів відбирається на такі позиції, на таку соціальну роль. Але які ж шляхи і критерії відбору? Подивіться персонажі довідників «Хто є хто?»!

Досить з цієї точки зору поспостерігати засоби масової інформації, щоб побачити з повною очевидністю самі принципи (критерії, правила) відбору до індивідуалізованої еліти. Президенти, міністри, королі, правителі банків і економічних імперій, артисти, спортсмени, гангстери, моделі тощо. Вивчіть їх інтелектуальний і моральний рівень, їх внутрішній (духовний) світ!

І ми побачимо, що тут про індивідуалізовану особистість (підкреслюємо: особистість) незалежно від їх соціальної позиції і мови бути не може. Сам спосіб утворення індивідуалізованої еліти суспільства виключає прояв в ній особистостей, які акумулюють в своєму внутрішньому світі (в свідомості, в менталітеті – в «душі») досягнень культури, моральності, інтелекту. Відібрані до неї індивіди загальновідомі. Вони постійно з'являються на телебаченні, в газетах, журналах тощо. Про них пишуть книги, їх фізіономії повсюди в рекламі. Але вони суть лише соціальні символи, які ще більш порожні внутрішньо, ніж знеособлені мільйони.

Отже, висміяні в ХХ столітті і згодом зовсім забуті закони діалектики помстилися за себе і в цьому випадку. Кінцевим результатом еволюції індивідуалізованої цивілізації стала поява світу безособистісних величин.

Висновки. У суспільстві, починаючи з другої половини ХХ століття, вперше в історії з'явилася можливість для формування людей, як індивідуалізованих особистостей, не в порядку винятку, а в масових масштабах. Але одночасно вступили в силу фактори, що виключили реалізацію цієї можливості.

Породжуючи у мільйонів людей потребу стати індивідуалізованою особистістю, сучасне суспільство (у тому числі громадянське, там, де воно є), безпосереднім фактом їх множинності виключає можливість задоволення цієї потреби для переважної більшості з них.

Кінцевим результатом еволюції індивідуалізованої цивілізації стала поява світу безособистісних величин. Внаслідок зазначених трансформацій втрачено народний контроль над національною державою, яка тепер служить і захищає не народ, а людину та її права, стала індивідуалізованою. Тобто, виникла парадоксальна ситуація, коли раніше взаємопов'язані категорії починають функціонувати в режимі взаємної суперечливості та антагонізму.

Отже, разом із індивідуалізацією особистості, відбувається активна індивідуалізація усіх традиційних інститутів держави і права загалом, та

громадянського суспільства зокрема, що ігнорується вітчизняним, зокрема, цивільним законодавством, яке оперує традиційним (тобто вже застарілим) правовим інструментарієм.

Список використаних джерел:

1. Immanuel Wallerstein *The Modern World-System IV: Centrist Liberalism Triumphant, 1789–1914* University of California Press 2011 396 p. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.abebooks.com/>.

2. Зиновьев А. А. Глобальный человек [Електроний ресурс] / А. А. Зиновьев. – Режим доступу: <http://www.yakaboo.ua/>.

Грицкевич С.Г. Дерегулирование индивидуализации обезличенной личности, как условие развития современного гражданского общества.

Статья посвящена анализу гражданско-правовых аспектов понятийного аппарата современного гражданского общества, характеристике новосозданного состояния индивидуализации обезличенной личности, а также формулировке выводов и предложений, направленных на совершенствование гражданского законодательства в указанной области.

Ключевые слова: формирование людей, как индивидуализированных личностей, мир безличностных величин, индивидуализированное государство, индивидуализация физических и юридических лиц.

Grickevich S.G. Deregulation of the individualization of the impersonal person as a condition for the development of modern civil society.

The article is devoted to the analysis of civil-legal aspects of the conceptual apparatus of modern civil society, the characterization of the newly created state of individualization of the impersonal person, as well as the formulation of conclusions and proposals aimed at improving the civil law in this field.

Keywords: formation of people, as individualized individuals, world of nonpersonal quantities, individualized state, individualization of individuals and legal entities.